

MORDBRANDEN

VED TORNVED SKOV DEN 5. MARTS 1809.

Ved N. P. Gertsen.

I Jyderup Sogns Kirkebog staar antegnet for Aaret 1809: „Den 19. Marts begravet Husmand paa Tornved Mark Jens Kristensen, 63 Aar gammel, og hans Kone Maren Andreasdatter, 60 Aar gammel. Begge vare myrdede af Mordbrændere, som efter Mordet plyndrede og afbrændte Huset.“

Alle i Omegnen kender „det afbrændte Hus“, og jeg vil i det følgende forsøge at skildre, hvad der skete derude hin Vinternat, idet jeg støtter mig paa mundtlige Meddelelser af den for mange Aar siden afdøde Handelsmand Jens Pedersen, Jyderup, der var godt inde i Sagen, og paa Merløse-Tudse Herreders Retsprotokol.

I Jyderup levede Tømrer Rasmus Nielsen og Hustru Ane Olsdatter. De boede i et Hus, der laa ved den vestre Side af den søndre Kirkegaardslaage. Peder Zakariasen var den sidste Beboer af Huset. Det blev revet ned i Firserne, og Pladsen blev da taget ind til Kirkegaard. — Rasmus Nielsen og hans Kone, der vist var hæderlige Folk, havde en Søn, Niels Rasmussen, der paa den Tid var 23 Aar og tjente hos Gmd. Gl. Jens Olsen, der boede i den Gaard i Tornved, som indtil for faa Aar siden ejedes af Jens Christiansens Enke. — Denne Niels Rasmussen var den ene Morder. — Den anden hed Niels Villumsen og var Søn af Smed Villum Jørgensen og Hustru Ellen Pedersdatter i Tornved. Deres Hus laa

Syd for Landevejen, overfor ovennævnte Gaard, den vestligste i Tornved By. — Niels Villumsen tjente hos Gmd. Jens Jensen i Bennebo. (Gaarden er Nabo til Tornvedgaard og tilhørte for nogle Aar siden Christen Pedersen). De to unge Karle traf jævnlig hinanden hos Smedens. — Smedefolkene var 4 Aar før kommet til Byen langt borte fra og var ilde lidt i Tornved.

Jens Kristensens ved Tornved Skov var ældre, men raske Folk, der ansaas for at være velstaaende, og Smeden havde nok Lyst til at faa fat i deres Penge. Da Jens Kristensen engang gik forbi Smedien, skal Smeden have udtalt, at „den gamle var værd at pelse“. Han og Konen opfordrede stadig tydeligere de to unge til at slaa de gamle ihjel og tage deres Penge. Til sidst gik de to Karle ind paa Planen, og Søndag Aften den 5. Marts blev bestemt til dens Udførelse. — Hvad der skete ude ved Skoven, fremgaar af Dommen.

Efter fuldbragt Gerning vendte de to Mordere tilbage til Smedens Hus, hvor de delte de røvede Penge og gravede Størstedelen af Kosterne ned i Smedens Fæhus, medens hans Kone vaskede Blodet af Sønnens Klæder.

Da Folk om Natten kom til Brandstedet, fandt de i det nedbrændte Hus de forkullede Rester af Konen samt af en Ko og et Faar. Inden for Skovgærdet fandt man Liget af Jens Kristensen, og ved dets Fødder laa Lægtehammeren, hvormed han var slaaet til Jorden. Denne Hammer var mærket med Bogstaverne R. N., og Tømrer Rasmus Nielsen, Jyderup, vedkendte sig den som sin. Han havde bragt den til Smeden i Tornved for at faa den istandsat, og saaledes kom man let paa Spor efter Ugerningsmændene, der begge tillige med de gamle Smedefolk blev anholdt og ført til Holbæk. Peter Damsgaard, der dengang var Strandrider (et Slags Landpoliti) og ejede og beboede Nørremosehuset, an-

holdt Niels Villumsen hos dennes **Husbond**. **Smedekonen** optraadte meget frækt og bad ved Bortkørselen **Hmd.** Kristian Thomassen sige til hendes yngste Søn Kristian, der da var et Barn og tillige Krøbling, at hvis han blev forhørt, skulde han svare nej til alt, hvad han blev spurgt om.

Sagen optog 12 Retsmøder, og Underrettsdommen faldt 1. Juli. De to unge tilstod allerede i 1. Forhør, men de gamle var ikke lette at faa Bugt med, skønt Morderne ikke sparede paa at fortælle om den Andel, Smedefolkene havde haft i Forbrydelsen. En Mængde Vidner blev afhørt, og saavel Vidneforklaringerne som Smedefolkenes Fremtræden viste, hvor fordærvede disse var.

I et af Forhørene fortalte Vidnerne, at Smeden havde en stor Hund, som tit overfaldt Byens Kreaturer, og at, da den en Dag havde været efter Jens Olsens Grise, „kom han til Smeden paa en god Maade“ og foreholdt ham, at „han ikke handlede som en ret Nabo.“ Smeden tog imidlertid et glødende Jern, en saakaldt Sømten, ud af Essen og slog Jens Olsen ned ad Kinden, Akselen og Armen dermed, saa han deraf kom til at bløde. Derefter tog de fat i hinandens Haar, og Vidnet, **Hmd. Kr. Thomassen**, maatte skille dem ad. — Jens Olsen havde efter Vidnernes Udsagn ikke givet nogen Grund til Overfaldet.

En Aften havde Smeden og flere været samlede hos Skomager Peder Jensen i Tornved. Som de sad ved Bordet, spurgte Smeden Peder Jensen, hvor han havde den Kæp, han havde laant ham. Skomageren svarede, at han havde en Dag haft den med til Jyderup, og der havde han glemt den. I det samme slukkede Smeden Lyset og greb fat om Halsen paa Skomageren, hvem det dog lykkedes at slide sig løs. — Hvad vilde Smeden

have gjort Peder Jensen? — Endvidere beskyldte man Villum Smed for at have stjaalet Hø fra Jens Olsen, et Silketørklæde fra Mølleren i Marke og Kul fra Smediegæsterne, men disse Beskyldninger kunde ikke bevises.

Under Forhørene blev det oplyst, at Smeden den Søndag, da Mordet blev begaaet, havde været i Bennebo, hvor Sønnen tjente, og sagt, at denne skulde komme hjem om Aftenen, „da der var Penge at tjene“. Da dette blev Villum foreholdt, sagde han, at han ved den Lejlighed havde været beruset; men dette blev modsagt af Vidnerne. Han gav saa den Forklaring, at han vilde have Sønnen hjem om Aftenen, fordi han vidste, at der var en Plads ledig for en Karl paa Bentzonslund (Dønerup), og han mente, „der var Penge at tjene“. — I Retten opførte han sig i høj Grad frækt og uhøvisk, raabte: „Det er Løgn!“ til Vidnerne, og Dommeren kunde ikke faa ham til at tie, hvilket blev tilført Protokollen.

Dommen og dens Præmisses lyder med en enkelt Udeladelse saaledes:

Dom.

Med egen Tilstaaelse, corpus delicti og de førte Vidner befindes Delinkventerne Niels Rasmussen og Niels Villumsen at være overbeviste om de Misgerninger, hvorfor de under nærværende Sag ere tiltalte, og som tillige med disses henhørende Omstændigheder indeholdes i Akterne saaledes:

Niels Rasmussen og Niels Villumsen vare Aftenen den 5te Marts sidstleden efter foregaaende Aftale og Overlæg gaaede fra Smeden Villum Jørgensens Stue i Tornved ud til et enlig liggende Skovhus, hvor en gammel Mand, nemlig Jens Kristensen og Kone boede, og hos hvem de formodede at finde en Del Penge. De

medtog en Lægtehammer fra Villum Jørgensens Hus, og Delinkventen Niels Villumsen var forsynet med en saakaldt Foldekniv. Da de ankom til Huset, hvori Jens Kristensen og Hustru boede, havde Manden lagt sig i Sengen. De udkaldte ham og foregave at være rejsende fra Holbæk, som vilde til Fyen, og ved at begære Vejvisning til Bromølle, et kort derfra beliggende Sted, fik ham til at følge med dem. Da de kom til Skovgærdet kort fra Huset, indenfor i Skoven, gik Niels Villumsen ved Siden af Jens Kristensen, og Niels Rasmussen bagefter med Lægtehammeren, med hvilken han slog Jens Kristensen paa højre Side af Baghovedet, saa at han derved faldt til Jorden. Niels Villumsen kastede sig derpaa over den faldne Mand, og med en Foldekniv, der var skarpsleben, skar ham i Halsen, hvilket derefter skete af Niels Rasmussen, hvorefter de lode ham ligge død paa Stedet. De gik derpaa tilbage og ind i Jens Kristensens Hus, hvor Niels Villumsen slog Jens Kristensens Kone Maren Andersdatter, der sad ved Kakkellovnen i Stuen, med knyttet Næve i Tindingen, saa at hun faldt om paa Gulvet, derefter greb hende fast i Halsen og kvalte hende, imedens Niels Rasmussen holdt ved hendes Fødder. De tændte derefter et Lys, som de fandt paa Bordet i Huset, og ved Hjælp deraf borttog de i en Kiste liggende Penge samt videre Uldent og Linned, hvorefter de toge en Tørveglød, lagde denne paa et Kar i Køkkenet, som stod saa højt, at Ilden, især ved Hjælp af nogle Blaar, som de henlagde, kunde naa Stænget, paa hvilket var Foder, og Kl. 11½ om Natten afbrændte Huset, hvilket saaledes findes overensstemmende med Undersøgelserforhøret. De den 8de og 11te Marts d. A. foretagne tvende Syns- og Obduktionsforretninger forklare: At det i Jens Kristensens Hals anbragte Saar har været den visse Aarsag

til hans Død, og at det Slag, Jens Kristensen havde faaet af Hammeren, kendtes af en blaa Plet uden og inden paa Hovedskallen. Ligeledes er det af Obduktionsforretningen oplyst: At Levningerne af Maren Andersdatters forbrændte Legeme er fundne, men saa for kullede, at ingen Obduktion paa samme kunde ske.

I de dræbtes Hus havde ogsaa disse Delinkventer i Forening borttaget i Bankosedler 50 Rdlr. og møntede 2 Mk.; desuden Linned, Klæder samt 14 Tællelys, hvilke sidste Ting ere takserede til 14 Rdlr. „ Mk 18 Sk., og den derpaa satte Værdi saavel af Delinkventerne som de dræbtes Arvinger vedtaget. Disse Ting ere tilbagekomne, men af Pengene ikkun fra Delinkventen Niels Rasmussen 9 Rdlr. og fra Niels Villumsen 18 Rdlr.; af disse mangler saaledes 23 Rdlr. 2 Mk. (Huset ansættes til 70 Rdlr. og de dræbtes Ejendele ansat til 200 Rdlr.).

Imod Arrestanten Villum Jørgensen, Fader til Forbryderen Niels Villumsen, født i Rye By og Sogn, 63 Aar gl., som sigtes for at have gjort Anlæg, raadet og overtalt Delinkventerne til det af dem udøvede Mord og Brand, ere følgende Data udkomne i Henseende til den Delagtighed, han har haft i de forøvede Misgerninger. Foruden Delinkventerne Niels Rasmussens og Niels Villumsens uforandrede Bekendelse under Undersøglesforhørene er det endvidere med Vidnernes Forklaring i Vidneforhøret oplyst: At Villum Jørgensen, den Dag han kom til Bennebo og befalede sin Søn at gaa til Tornved, hvilken paafølgende Aften eller Nat Misgerningen skete, brugte Udtryk, der gør ham mistænkt for, at han var vidende om, hvad der skulde foregaa, ligesom det og fuldkommen er bevist, at han dengang ikke var beskænket, endskønt han har gjort sig al Flid derfor at ville have sig anset. Hans idelige

løgnagtige Udflugter og Modsigelser i hans Benægtelser, saasom hans Benægtelse i Litra A (og fl. Steder, som anføres), ere beviste. Videre hans Benægtelse om, at han vidste noget om de af Niels Rasmussen og Niels Villumsen udøvede Forbrydelser, eller af den sidste at have modtaget Penge, sammenholdt med, hvad saavel disse Delinkventer siden under Sagen havde forklaret, frembringer en høj Grad af Formodning imod ham, at han er den, der har givet Anslag paa og forledt de tvende unge Forbrydere til at udøve Misgerningen. Omsider og efter længe at have benægtet at have vidst noget om Niels Rasmussens og Niels Villumsens Forbrydelser, har han tilstaaet, at han var vidende om de i hans Hus nedgravede stjaalne Koster (og forskelligt mere).

Med Vidnernes Forklaringer og de under Sagen af Aktor tilvejebragte Attester er det ellers oplyst, at Villum Jørgensens Rygte bestandig har været slet. (Tre forskellige Tyverier var han sigtet for, men bleve dog ikke beviste).

Tiltalte Ellen Pedersdatter (hendes Fødsels- og Daabsattester kunde ikke tilvejebringes) er overbevist om at have været Medvider i og søgt at skjule det af Niels Rasmussen og Niels Villumsen udøvede Mord og Mordbrand og i Særdeleshed derved, at hun Dagen efter, at Drabet var sket, af hendes Søns, Niels Villumsens, Klæder har afvasket det derpaa befundne Blod af den dræbte Jens Kristensen, men endog været Medvider og Hæler af de af Niels Rasmussen og Niels Villumsen begaaede Tyverier. — Hvad begge hendes Sønner, og især den liden Dreng Kristian, har udsagt imod hende om, at hun paa en Maade havde tilskyndet og medvirket til Drabet og Ildens Paasættelse, have de siden fragaaet, og efter de nøjere tilvejebragte Oplysninger

har hun ikke haft Del i Hammerens og Trøskens Udlivering til Delinkventerne.

Efter disse tilvejebragte Oplysninger vil Delinkventerne Niels Rasmussen og Niels Villumsen, begge er over Lavalder, blive at dømme efter 6—19—1 sammenholdt med 6—9—1 samt Forordning af 6te Februar 1694 — ligesom de in solidum blive pligtige at erstatte de stjaalne ej tilvejebragte Penge, 23 Rdlr. 2 Mk. og de ved Ildens Paasættelse opbrændte Ting, takseret til 200 Rdlr., til de dræbtes Stervbo og Arvinger, samt til Brandkassen for det afbrændte Hus 70 Rdlr.

Delinkventen Villum Jørgensen kan vel imod hans Benægtelse ikke anses saaledes lovligen overbevist om at have raadet Niels Rasmussen og Niels Villumsen til at begaa de af dem øvede Forbrydelser, at Lovens 6—19—5 paa ham kan anvendes, men den Delagtighed, han maa anses overbevist om, og hans hele Forhold under Sagen betegner ham som en for den offentlige Sikkerhed saa farlig Person, at han som saadan ikke kan undgaa at dømmes til Fæstningsarbejde for Livstid; ligesom han og, fordi han har hælet med det stjaalne, maa dømmes til at tage Del i Erstatningen af de ej tilbagekomne Penge. — Delinkventinden Ellen Pedersdatter, som er overbevist om ej alene at have været Medvider og Hæler af de begaaede Tyverier og de af disse begaaede grove Forbrydelser, men endog ved en bestemt Handling, nemlig ved at afvaske det paa hendes Søns Niels Villumsens Klæder af den dræbte Jens Kristensen paakomne Blod, og har søgt at skjule Drabet, skønnes ikke at kunne afsone sin Forbrydelse med den af Aktor paastaaede Straf, 2 Aars Tugthusstraf, men at maatte tilkendes samme for Livstid. — Ligesom hun og lige med sin Mand maa tage Del i den nys ommeldte Erstatning. Saa maa og samt-

lige Delinkventer conjunct. udrede de paa deres Arrest, Forplejning og Varetægt samt Defensors Salarium, hvilket for 12 Møder her ved Retten og for et Møde til et sygt Vidnes Afhøring, Diæt og hafte Umage bestemmes til 20 Rdlr., medgaaede Omkostninger af deres Ejendele, saa vidt samme kan tilstrække, da det manglende udredes af det offentlige efter Amtets Foranstaltning. — Paa sidstnævnte Maade udreder Niels Rasmussen og Niels Villumsen det, Skarpretteren tilkommer for Eksekutionen. Villum Jørgensen og Ellen Pedersdatter udreder Bekostningen af deres Transport til Straffehuset.

Med Hensyn til denne lige saa vidtløftige Sags Behandling kendes intet unødvendigt Ophold fra Aktors eller Defensors Side at have fundet Sted.

Thi kendes for Ret:

Delinkventerne Niels Rasmussen og Niels Villumsen bør have forgjort deres Halse og brændes, bøde 40 Lod Sølv til den, som Skaden fik, have deres Jord, om de nogen eje, samt 40 Lod Sølv til Kongen forbrudt og deres Boeslod til deres Husbonde, saa bør de og 1 for 2 og 2 for 1 erstatte de dræbtes Stervbo de stjaalne og ej tilbagekomne Penge: 23 Rdlr. 2 Mk. og de brændte Ejendeles Værdi: 200 Rdlr., samt betale til Brandkassen for det afbrændte Hus 70 Rdlr. — Delinkventerne Villum Jørgensen og Hustru Ellen Pedersdatter bør hensættes til Arbejde, den første i Københavns Fæstning og den sidste i sammes Tugthus, for Livstid, samt 1 for 2 og 2 for 1 tillige med Delinkventerne Niels Rasmussen og Niels Villumsen tilsvare de stjaalne og ej tilbagekomne Penge, 23 Rdlr. 2 Mk. — Saa bør og samtlige Delinkventer Een for Alle og Alle for een udrede Bekostningen paa deres Arrest, Forplejning, Varetægt og

Defensors Salarium samt hver for sig betale de paa Dommens Eksekution medgaaede Omkostninger.

Merløse og Tudse Herreders Ekstraret, d. 1ste Juli 1809.

J. Dall.

Som Meddomsmænd:

Jens Larsen. Lars Olsen. Christen Christensen.
D. Pedersen.

De fire Meddomsmænd var Sognefogderne:

Jens Larsen af Grandløse, Lars Olsen af Aagerup,
Christen Christensen af Nyby og David Pedersen
af Alkestrup.

Hof- og Stadsretsdøm af 21de August 1809 er saalydende:

Underretsdømmen bør ved Magt at stande.

Højesteretsdøm af 29de November samme Aar:

Hof- og Stadsrettens Døm bør ved Magt at stande.

Dødsdømmens Udførelse paa Niels Rasmussen og Niels Villumsen foregik paa Drusebjerg i Kundby Sogn den 12. Januar 1810. Eksekutionen udførtes af Skarpretter Lange fra Næstved. Major Bornemann til Bjergbygaard leverede til Ligenes Opbrænding 8 Favne Brænde; deraf brugtes de 6½ Favne; Resten blev solgt ved Auktion.

Niels Rasmussen skal i sit Fængsel have forfattet en Sang om Mordet, men denne kendes nu ikke mere. Begge Morderne skal have været meget angergivne.

Smed Villum Jørgensen og Hustru førtes ifølge Dømmen til Kjøbenhavn, og dem hørte man senere intet om.